

سرمقاله

به مناسبت پایان هفته پژوهش: ریاضیات بنیادین، ارزش سرمایه‌گذاری یا بازی با ظواهر؟

فرشید عبدالمهی *

ساختارهایی بی‌روح‌شده و نفس پژوهش اصیل را در خود خفه می‌کند. این دو میلیون یورو، فقط پول نیست؛ یک بیانیه‌ی ارزش است. بیان می‌کند که کاوش در ناشناخته‌های بنیادین دانش به‌اندازه‌ی پروژه‌های کاربردی اهمیت دارد. درحالی‌که در ایران، علوم بنیادی مانند ریاضیات محض اغلب در حاشیه می‌مانند، بودجه‌ها ناچیز است، و حمایت نهادی از پژوهشی عمیق و بلندمدت، جای خود را به عجله تولید خروجی قابل شمارش داده است. این شکاف، تنها مالی نیست؛ شکافی فلسفی و اولویتی است. تا زمانی که علم را نه به‌عنوان هزینه که به‌عنوان سرمایه‌گذاری بنیادین ببینیم، و تا زمانی که آزادی پژوهش و کنجکاوی بی‌مرز را نکوبیم، تنها تماشاگر پیشرفت جهانی خواهیم ماند، درحالی‌که نسخه‌ای رنگ‌پریده و کاریکاتوری از یک نظام دانشگاهی زنده را اجرا می‌کنیم.

هفته پژوهش می‌گذرد، اما پرسش باقی می‌ماند: آیا ما در ایران، پژوهش را به مثابه‌ی نمایشی تشریفاتی می‌بینیم، یا به‌راستی باور داریم که سرمایه‌گذاری روی کنجکاوی محض و دانش بنیادی، سنگ بنای تمدن است؟

ما در ایران، در سایه‌ای از ساختارهای دانشگاهی ایستاده‌ایم که گاه بیشتر نمایشی از علم‌گرایی است تا گام‌های استوار در مسیر تولید دانش. در همین حال، در غرب، پژوهشی در قلب نظریه‌ی اعداد، یکی از انتزاعی‌ترین عرصه‌های ریاضی، با گرنتی دو میلیون یورویی حمایت می‌شود.

همان‌گونه که در این شماره از خبرنامه آمده است، این گرنت به پروفیسور آنا کارایانی، ریاضی‌دان دانشگاه امپریال کالج لندن، اعطا شده تا پژوهشش را در تقاطع پشته‌های ایگوسا و برنامه‌ی لنگلندز پیش ببرد. برنامه لنگلندز که به‌عنوان نظریه‌ی وحدت بزرگ ریاضیات شناخته می‌شود، شاخه‌هایی مانند نظریه‌ی اعداد و هندسه را به هم پیوند می‌دهد. پروفیسور کارایانی قصد دارد با استفاده از این پشته‌های نوظهور، زبان هندسه را به گفت‌وگوی پیچیده نظریه‌ی اعداد بیاورد.

اما این خبر، فراتر از یک موفقیت فردی است؛ نمادی است از یک تفاوت بنیادین در نگرش. در یک سو، جامعه‌ای قرار دارد که حاضر است برای کنجکاوی محض و کاوش در بنیادی‌ترین مفاهیم ریاضی، حتی بدون کاربرد فوری، سرمایه‌گذاری کلان کند. در سوی دیگر، نظامی علمی که اغلب درگیر ظواهر، شمارش مقاله‌های کم‌مایه، و

*دانشگاه شیراز و عضو شورای اجرایی انجمن ریاضی ایران